

Всесвітній форум з повернення активів Вашингтон, округ Колумбія, 4-6 грудня 2017 року

Організовано спільно Сполученим Королівством та Сполученими Штатами Америки за підтримки Ініціативи з повернення вкрадених активів (Stolen Asset Recovery Initiative - StAR) – партнерства Світового банку та Управління ООН з наркотиків та злочинності

Резюме сесій

Резюме сесій надається учасникам GFAR заздалегідь до детального звіту, що буде підготовлений та розповсюджений після проведення Форуму. Резюме відображає обговорення на Форумі до сесії-закриття (не включаючи її). Документи GFAR, у тому числі практичні керівництва щодо повернення активів і бенефіціарної власності, що були подані країнами-учасницями, доступні на веб-сторінці GFAR: <https://star.worldbank.org/star/about-us/global-forum-asset-recovery-gfar>.

1. Сесія-відкриття високого рівня

На сесії-відкритті високого рівня головувала Шейла Пазарбашіоглу (старша директорка, Глобальна практика фінансів та ринків, Група Світового банку); сесія включала виступи Сандри Нгозі Окоро (старша віце-президентка та головна консультантка, Група Світового банку), Високопов. Джеффа Сешнза (Генеральний аторней, Сполучені Штати Америки), Баронеси Вільямс Траффордської (Міністр з протидії екстремізму, Сполучене Королівство), Високопов. Абубакара Маламі (Генеральний прокурор та міністр юстиції, Нігерія), Високопов. Джаянти Джаясурії (Генеральний прокурор, Шрі-Ланка), Й.В. Мабрука Куршіда (Міністр державної власності та внутрішніх справ, Туніс), Й.В. Валерія Чалого (Посол у Сполучених Штатах Америки, Україна), Й.В. Посла Роберто Балзаретті (Державний секретар та голова Директорату з міжнародного права, Федеральний департамент зовнішніх справ, Швейцарія) та Джона Брандоліно (Директор, Відділ з питань міжнародних договорів, Управління ООН з наркотиків та злочинності).

Учасники високого рівня наголосили, що повернення активів є складовою частиною боротьби проти корупції. Вони підкреслили потребу в усуненні перешкод для повернення активів, таких як брак міжнародної співпраці, неадекватне національне законодавство та слабка спроможність органів правопорядку, відповідальних за розслідування та кримінальне переслідування корупційних злочинів, а також за пошук, арешт, конфіскацію і повернення вкрадених активів. Обмін досвідом та покращення співпраці між різними юрисдикціями, а також створення мереж спеціалістів-практиків, що спеціалізуються у питаннях повернення активів, згадувалися серед кроків для вирішення цих проблем.

Доповідачі привітали Всесвітній форум з повернення активів і нагадали, що його проведення було ключовим зобов'язанням, взятим на Антикоруційному саміті 2016 року в Лондоні. Вони подякували співорганізаторам, країнам спеціальної уваги та Ініціативі StAR за його проведення. За їхніми очікуваннями, форум повинен надати можливість знаходження конкретних та практичних рішень на операційному й політичному рівнях. Вони також привітали те, що форум зібрав разом спеціалістів-практиків з питань повернення активів та розвитку. Вони також наголосили на ролі, яку відіграють громадянське суспільство та ЗМІ, у поверненні активів.

Під час сесії-відкриття було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Нігерією, Швейцарією та Групою Світового банку. Під час церемонії виступили Й.В. Посол Роберто Балзаретті, (Швейцарія) та Й.В. Посол Піо Веннубст (Віце-генеральний директор, Голова Департаменту глобальної співпраці, Агентство з розвитку і співпраці, Федеральний департамент зовнішніх справ, Швейцарія), Високопов. Абабукар Маламі (Нігерія) та Рашід Бенмесуд (Директор національного офісу, Нігерія, Група Світового банку). Меморандум стосується повернення із Швейцарії до Нігерії 321 мільйона доларів США, що були незаконно набутті сім'єю померлого колишнього Президента Нігерії Сані Абача. Меморандум містить тристороннє зобов'язання щодо моніторингу з боку Світового банку та порядку повернення і розпорядження коштами.

321 мільйон доларів США, що повертаються, будуть спрямовані на Національний проект соціального забезпечення, що фінансується за рахунок кредиту, наданого Міжнародною асоціацією розвитку (IDA, підрозділ Світового банку з концесійного кредитування). Банк здійснюватиме моніторинг використання коштів таким же чином, як він стежить за використанням кредиту IDA. Роль Світового банку обмежується моніторингом використання коштів, а відповідальність за використання коштів покладається на Федеральний уряд Нігерії.

2. Сесія I: Координація та співпраця у поверненні активів

2.1. Робочий потік 1 та Робочий потік 2 (об'єднана сесія): Ефективне використання мереж для максимальної співпраці до початку процесу ВПП: Висновки на підставі діяльності групи CARIN, ІНТЕРПОЛ та Егмонтської групи

Учасники сесії поділилися інформацією про роль Егмонтської групи у поверненні активів, а також зробленими висновками із створення мережі CARIN та новоствореного Міжнародного антикорупційного координаційного центру (IACCC). Доповідачі наголосили на важливій ролі мереж у складних багатюрисдикційних провадженнях з повернення активів до початку процесу взаємної правової допомоги, дослідивши це на прикладі з Бельгії. Хоча існують обмеження щодо типів інформації, якою можна обмінюватися за допомогою мереж практиків, вони дозволяють органам встановити корисні неформальні контакти в інших юрисдикціях.

Виклики, які було підкреслено, включали проблеми з міжвідомчою співпрацею, брак довіри між юрисдикціями та занепокоєння з приводу витоку інформації, нездатність ефективно використовувати канали органів фінансової розвідки для обміну інформацією, що може бути визнана допустимими доказами для процесу взаємної правової допомоги, а також складнощі, пов'язані з різними вимогами до стандартів доведення в різних юрисдикціях. Учасники висвітили найкращі практики, у тому числі використання доречних, додаткових мереж на різних стадіях розслідування, ініціативні контакти з партнерами з юрисдикції інтересу та заходи для посилення спроможності органів правопорядку, відповідальних за формальну і неформальну міжнародну співпрацю. Між учасниками була досягнена згода щодо критично важливої ролі неформальної співпраці до початку процедур взаємної правової допомоги для успіху справ повернення активів.

2.2. Робочий потік 3: Координація на національному рівні: висновки щодо правильного балансу між технічними експертами та експертами з питань політики

Під час панельної дискусії було досліджено приклади утворень для співпраці на національному рівні (робочі групи, спеціалізовані підрозділи та комітети) в Нігерії, Шрі-Ланці, Швейцарії, Тунісі та США. Учасники наголосили, що успіх співпраці на національному рівні залежить від політичної волі всіх залучених державних органів і повноважень та багатодисциплінарних навичках, які вдалося зібрати разом (у тому числі завдяки залученим представникам органів фінансової розвідки, поліції, прокурорам та слідчих суддям, представникам центральних банків, митних органів та, у деяких країнах, недержавних сторін). Серед найважливіших функцій координаційного органу були названі роль єдиного контактного центру для міжнародної співпраці, комунікація із зовнішніми партнерами та забезпечення узгодженого підходу до запитів міжнародної правової допомоги. Наступна дискусія стосувалася інституційних структур, що використовувалися для управління арештованими та конфіскованими активами, у тому числі для передконфіскаційного продажу та розпорядження активами, професійних адміністраторів активів та централізованого обліку арештованих і конфіскованих активів.

3. Сесія II: Пошук вкрадених активів

3.1. Використання технологій та інноваційних методів для пошуку активів

Доповідачі обговорили низку питань, у тому числі складнощі з розслідуванням транзакцій з віртуальними валютами, зростаючу важливість використання інформації з відкритих джерел для фінансових розслідувань, а також гостру потребу в знаходженні інноваційних рішень для пошуку, арешту, конфіскації та повернення активів. Було наголошено, що можна використовувати різні юридичні засоби для успішного повернення активів, у тому числі конфіскацію на підставі вироку або без вироку. Ініціативна співпраця з іноземними партнерами та важлива роль громадянського суспільства в розслідуванні корупції і поверненні активів також були підкреслені. Крім того, було особливо відзначено, що поняття повернення активів повинно застосовуватися ширше, не лише стосовно розкрадання, але й хабарництва, шахрайства та інших корупційних і економічних злочинів.

3.2. Пошук вкрадених активів: Залучення ЗМІ та громадянського суспільства до розслідування корупції

Доповідачі з організацій громадянського суспільства та журналісти-розслідувачі описали свою роботу з підготовки інформації, яка може бути корисною для органів правопорядку у справах про повернення активів. Приклади включали презентацію програмного забезпечення, розробленого для аналізу майнових декларацій публічних службовців в Україні, “Панамські папери”, а також розслідування щодо бенефіціарних власників дорогої нерухомості та розслідування у вигляді відстеження грошей з тим, щоб викликати наслідки для тих, хто фінансує й отримує вигоду від геноциду або інших масових злочинів в Африці.

Було зазначено, що громадянське суспільство та ЗМІ можуть викрити вражаючі обсяги інформації, до якої органи правопорядку не мають доступу, хоча з іншого боку вони можуть не завжди мати рівноцінні експертні знання, технічні засоби та юридичні повноваження. Доповідачі розповіли, як активне залучення ЗМІ та громадянського суспільства до розслідування корупції в окремих випадках призвело до підвищення громадської обізнаності стосовно корупції та повернення активів, таким чином сприяючи політичним та законодавчим реформам. Відповідно, активна участь громадянського суспільства може змінити основоположні підходи до боротьби проти корупції в довгостроковій перспективі. Проте, було відзначено, що в деяких випадках

органи правопорядку ставилися до повідомлень у ЗМІ та участі громадянського суспільства скептично, і повноцінні розслідування на основі такої інформації не розпочиналися.

4. Сесія III: Інструменти для успіху

4.1. Робочі потоки 1 та 2 - Використання інноваційних юридичних інструментів для повернення активів

Спікери з Нігерії, Швейцарії та Сполученого Королівства пояснили інноваційні юридичні інструменти, що застосовуються в їхніх відповідних країнах, такі як повноваження з термінового арешту коштів, конфіскація без вироку, повернення тягара доведення, незаконне збагачення та рішення щодо необґрунтованого майна.

У Сполученому Королівстві, рішення щодо цивільної конфіскації можуть виноситися за стандартом доведення “баланс можливостей” незалежно від будь-якого кримінального провадження. Спікер поділився інформацією про рішення щодо необґрунтованого майна. Цей новий інструмент, що повинен набути чинності на початку 2018 року, вимагає розумних підстав для підозри того, що відомі джерела законно отриманих доходів відповідача були б недостатніми для придбання певного майна. Виступаючий із Швейцарії пояснив, що швейцарська система є дуже гнучкою та відкритою у наданні допомоги запитуючим країнам, яким необхідно арештувати активи в Швейцарії за допомогою наказів про заморожування та арешт. У Нігерії, хоча положення про конфіскацію без вироку були наявними в різних законах вже деякий час, органи правопорядку переважно зосереджувалися на кримінальній конфіскації. Вживаються заходи для заохочення використання вилучення активів не на підставі вироку за допомогою керівництв, що, зокрема, роз’яснюють проблемні питання дотримання прав людини відповідно до презумпції невинуватості та захисту права власності.

У подальшому обговоренні учасники піднімали питання використання тверджень про податкове шахрайство для пояснення наявного майна. Італія ухвалила закон з тим, щоб не брати до уваги податкове шахрайство як пояснення у розходженнях в майновому стані. Також обговорювалося питання виконання рішень про конфіскацію без вироку в юрисдикціях, у яких відсутні положення щодо можливості такої конфіскації, наприклад, у Швейцарії.

4.2. Робочий потік 3 - Технічна допомога: стан справ та потреби країн спеціальної уваги

Обговорення за участі представників Нігерії, Шрі-Ланки, Тунісу та України надало можливість для країн спеціальної уваги визначити потреби в технічній допомозі з боку двосторонніх та багатосторонніх надавачів допомоги. Спільні потреби, визначені країнами спеціальної уваги, включали базові ІТ інструменти для покращення пошуку активів та управління базами даних, розбудову інституцій у сфері повернення активів, вдосконалення практик управління активами. Чотири країни спеціальної уваги позитивно відзначили ці потреби та повідомили донорів про те, що це важливі сфери для продовження антикорупційних зусиль.

Країни спеціальної уваги також повідомили про технічну допомогу, яку вони отримали від різноманітних дво- та багатосторонніх донорів: від розбудови інституцій, стратегічного планування і медіа стратегій до допомоги в питаннях запитів взаємної правової допомоги. Вони окремо підкреслили різні форми тренінгів, у тому числі

тренінги із залученням багатьох відомств та програми підготовки тренерів. Хоча допомога із законодавством потребувалася в окремих випадках, в інших допомога зосереджувалася на тренінгах з метою повноцінного застосування існуючого законодавства.

Донори, у тому числі уряди Швейцарії, Сполученого Королівства та США, а також надавачі технічної допомоги, зокрема, ООН, Ініціатива StAR та Міжнародний центр з повернення активів, взяли зобов'язання продовжувати надавати свою підтримку чотирьом країнам спеціальної уваги. Ця підтримка включатиме дво- та багатосторонні проекти, правову допомогу, сприяння діалогу на рівні вироблення політики.

5. Сесія IV: Розкажіть, як ви це зробили – Робочі потоки 1, 2 та 3

Спеціалісти-практики із запитуючих та запитуваних юрисдикцій поділилися своїм досвідом в конкретних справах повернення активів, підкреслюючи перешкоди, з якими вони зіткнулися, та інноваційні способи досягнення успішних результатів.

Під час подальшого обговорення спікери підкреслили низку прикладів найкращої практики, що були визначальними для успіху. Одним з них була належна юридична основа, що надавала важливі інструменти для дії прокурорам. Це передбачало можливість застосування різних способів (цивільно-правових, адміністративних та кримінальних) повернення активів одночасно. Іншим важливим аспектом, який згадували всі виступаючі, було особисте спілкування між прокурорами в запитуючій та запитуваній юрисдикції. Наголошувалося, що побудова довіри між практиками була вирішальною для кращого обміну інформацією, зокрема, шляхом спонтанного розкриття та під час підготовки запитів взаємної правової допомоги. Також було підкреслено координацію на національному рівні, у тому числі шляхом визначення узгодженої стратегії всередині країни, та стратегічний підхід до залучення іноземних юрисдикцій і консультантів з приватного сектора. Наголос також було зроблено на забезпеченні політичної волі додатково до покращення технічних аспектів співпраці.

6. Спеціальні події:

6.1. 10 років Ініціативі з повернення вкрадених активів

Десяту річницю заснування Ініціативи з повернення вкрадених активів (StAR) було відзначено прийняттям. Під час прийняття спікери відзначили важливість партнерств у справі повернення активів: між запитуючою та запитуваною країнами, між національними інституціями, між відповідальними за вироблення політики, спеціалістами-практиками та громадянським суспільством, між міжнародними й регіональними мережами та, нарешті, партнерства між Групою Світового банку та Управління ООН з наркотиків та злочинності для створення Ініціативи StAR. Спікери похвалили багато аспектів роботи StAR у підтримці країн в їхніх зусиллях з повернення активів, адвокатування рішень на політичному рівні для зниження бар'єрів для повернення активів, обміну знаннями найкращої практики в поверненні активів та сприянні міжнародній співпраці за допомогою партнерств у поверненні активів і запобіганні новим потокам.

6.2. Спеціальний захід, присвячений Арабському форуму з повернення активів

Арабський форум з повернення активів був організований в 2012 році для сприяння поверненню вкрадених активів для країн Арабської весни з першочерговою увагою на

Єгипті, Лівії, Тунісі та Ємені. Захід зібрав точки зору запитуючих та запитуваних країн з метою огляду зробленого і визначення вивчених уроків з діяльності Арабського форуму з повернення активів.

На думку доповідачів, Арабський форум з повернення активів допоміг досягнути кращого розуміння повернення активів та підтримав законодавчі реформи в запитуючих країнах. Вони вважали, що процес підвищив довіру між запитуючими та запитуваними юрисдикціями. В контексті Арабського форуму з повернення активів була надана технічна допомога запитуючим країнам, у тому числі Ініціативою StAR. Було також обговорено роль в цьому процесі Центру з питань боротьби проти корупції та верховенства права в Катарі. До Ініціативи StAR звернулися з проханням підготувати документ про зроблені висновки з діяльності Арабського форуму з повернення активів, у тому числі огляд всіх звітів із сесій форуму. Були зроблені кілька виступів від країн Великої Сімки і країн Довільського партнерства, а обговорення під час спеціального заходу повинно бути включено у підсумковий звіт та розповсюджено.

7. Додаткові заходи

7.1. На шляху до безпрограшного варіанту повернення вкрадених активів: Фондація ВОТА та концепція Філантропікації через Приватизацію (PtP)

Філантропікація через Приватизацію (PtP) є концепцією, що має на меті сприяння можливостям створення незалежних благодійних фондів, коли майно, що належить або контролюється публічними органами, переходить у приватні руки. Як приклад, обговорювалася Фондація ВОТА в Казахстані. Доповідач окреслив ключові рекомендації для просування PtP, зокрема, підготувати заяву про цілі фондації, залучити союзників, таких як організації громадянського суспільства, уряд та бізнес, знайти фінансування на підтримку ідеї PtP та інформувати суспільство.

7.2. Презентація дослідження на тему управління активами

Управління ООН з наркотиків та злочинності представило дослідження щодо ефективного управління та розпорядження арештованими і конфіскованими активами на Сьомій сесії Конференції держав-сторін Конвенції ООН проти корупції, що була проведена у Відні в листопаді 2017 року (www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2017/17-07000_ebook_sr.pdf).

Під час спеціального заходу було зроблено огляд публікації. Італія висвітила конкретні виклики та інноваційні рішення, розроблені в питаннях управління майном, яке було арештовано в межах її законодавства про антимафію. Було також підкреслено досвід країни в повторному використанні майна в соціальних цілях. Учасники обговорили провідний досвід, що представлений у дослідженні, та прокоментували виклики, що стоять перед їхніми країнами під час управління арештованими активами та розпорядження конфіскованим майном. Учасники також поділилися досвідом у створенні інституцій для управління й розпорядження активами. Розробка погоджених на міжнародному рівні найкращих практик у цій сфері є важливим наступним кроком, що допоможе державам-сторонам належним чином вирішити питання управління арештованими та конфіскованими активами.

7.3. Нові події: Як глобальна прозорість бенефіціарної власності може змінити правила гри з поверненням активів

Відповідно до дослідження Світового банку, компанії з анонімними власниками використовуються у 70% випадків для відмивання доходів від корупції високого рівня. Вони також сприяють шахрайству, організованій злочинності та ухиленню від сплати податків, що завдає значних збитків громадянам. Прозорість бенефіціарної власності є критично важливою для запобігання та протидії відмиванню коштів, а також для забезпечення повернення активів. Виступаючи під час цієї сесії розглянула нові події у сфері прозорості бенефіціарної власності на національному та світовому рівнях, зокрема зупинившись на глобальній занепокоєності використанням корпоративних структур і компаній для приховування справжніх власників активів, що стало очевидним завдяки журналістському розслідуванню документів фірми “Моссак Фонсека”. Вона окремо розглянула питання реєстрів бенефіціарної власності.

8. Програма для представників громадянського суспільства

Організації громадянського суспільства провели низку дискусій стосовно внеску недержавних сторін у повернення активів.

Вони обговорили те, яким чином організації громадянського суспільства можуть проводити розслідування, які були їхні сильні та слабкі сторони порівняно з іншими у пошуку відповідної інформації, потрібної для повернення активів, та, зокрема, як така інформація може стати доказами, допустимими в суді. Далі, обговорення стосувалося використання позовної роботи організаціями громадянського суспільства в процесі повернення активів.

Конкретні змістовні сесії стосувалися методик розслідування, які організації громадянського суспільства можуть використовувати для виявлення бенефіціарної власності, зокрема в контексті компаній. Також обговорювалася роль майнових декларацій, особливо на прикладі української організації, що зробила доступним великий масив даних майнових декларацій з можливістю електронного пошуку та інформації про політичних діячів. Нарешті, обговорювалася роль організацій громадянського суспільства в моніторингу використання повернених коштів з метою запобігання повторному розкраданню таких коштів. Було також проведено сесію-“мозковий штурм” щодо стандартів прозорості в процесі повернення активів.

Організації громадянського суспільства з чотирьох країн спеціальної уваги підготували звіти з конкретними рекомендаціями своїм державам і представили їх представникам урядів, які мали можливість надати відповідь щодо кроків, які вживаються ними для повернення активів. Організації громадянського суспільства також поширили комюніке з рекомендаціями щодо повернення активів на глобальному рівні.

9. Двосторонні зустрічі

Напередодні GFAR у чотирьох країнах спеціальної уваги було проведено інтенсивну підготовку для організації дво- і багатосторонніх зустрічей у провадженнях з метою просування конкретних справ повернення активів. Планувалося більше 80 зустрічей, а було проведено ще більше зустрічей, у тому числі проведено вперше багато неформальних дискусій між практиками з різних країн.